

همه چیز اقتصادی است یا جهت اقتصادی دارد

حمزه نوذری

جامعه‌شناس و استاد دانشگاه

شاید بتوان ادعا کرد که اغلب رفتارها و همه سازمان‌ها با اقتصادی‌اند یا جهت‌گیری اقتصادی دارند، یعنی حتی رفتارها و سازمان‌هایی که اهداف غیر اقتصادی دارند، دارای ملاحظات اقتصادی‌اند. ماکس وبر، جامعه‌شناس معروف آلمانی ابتدای قرن بیستم، در کتاب اقتصاد و جامعه می‌نویسد می‌توان سازمان و نهادها را براساس رابطه آنها با نظام اقتصادی به چند دسته تقسیم کرد: الف) سازمان‌های فعال در اقتصاد، ب) سازمان‌های اقتصادی، ج) سازمان‌های تنظیم‌کننده اقتصاد و د) سازمان‌های اعمال‌کننده نظم. از نظر ماکس وبر، حتی سازمان‌هایی که وظایف و مأموریت‌های غیر اقتصادی دارند، دارای ملاحظات و جهت اقتصادی‌اند و بدون جهت‌گیری و ملاحظات اقتصادی هیچ سازمانی مستمر و پایدار نیست. سازمان‌های آموزشی مانند مدارس و دانشگاه‌ها، سازمان‌های فرهنگی-هنری و حتی تشکیلات دینی جهت‌گیری اقتصادی دارند. سال‌ها پیش مدارسی که امروز با عنوان مدارس غیردولتی نامیده می‌شود، غیر انتفاعی نام‌گذاری شده بود تا نشان داده شود که سازمانی اقتصادی و مبتنی بر سود نیستند اما مشخص شد که چنین نیست و دارای جهت و ملاحظات اقتصادی هستند، به‌همین دلیل غیردولتی نام‌گذاری شده‌اند که نامی مبهم و غیرقابل درک است...

یادداشت

ترامپ سابق، ترامپ عاقل؟

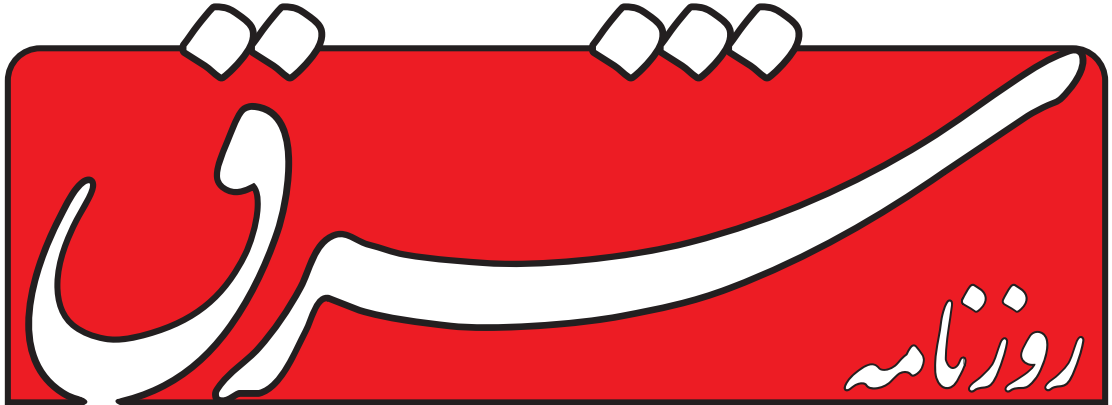

غلامرضا نظربند

روز گذشته دونالد ترامپ با گذاشتن پیامی در شبکه اجتماعی خود، ضمن تشکر از مایک پمپئو و نیکی هیلی، به ترتیب وزیر خارجه و سفیر ایالات متحده در سازمان ملل متحد در زمان ریاست جمهوری او، اعلام کرد هیچ‌یک از آن دو را در کابینه جدید خود به کار نمی‌گیرد. این در حالی است که در چند روز اخیر شایع شده بود پمپئو در دولت جدید ترامپ متصدی پست کلیدی وزارت دفاع خواهد شد. در خصوص پیام رئیس‌جمهور منتخب آمریکا مبنی بر مشارکت‌ندان پمپئو و هیلی، تحلیل‌هایی ارائه شده که شاید برجسته‌ترین آن، این باشد که آن دو مقام برجسته کابینه نخست ترامپ از مهره‌های کلیدی دولت پنجاهم بوده‌اند که قصد داشتند گفت‌وگوهای مبنی بر «اول آمریکا» و نیز ریزن‌انداختن جنگی جدید را به بیراهه برند و موجب شکست نهایی آن شوند.

فارغ از هر تحلیلی مبنی بر چیستی و چرایی تصمیم جدید ترامپ که البته جا دارد به‌طور مستقل به آن پرداخته شود، آنچه موضوع این یادداشت است، فرصت‌انگاری تصمیم مزبور و ضروری شمردن انقزام آن است. در مقدمه باید یادآور شویم که پمپئو وقتی به وزارت خارجه ترامپ منصوب شد که قبل از آن ریاست سازمان جاسوسی آمریکا (سیا) را بر عهده داشت، او که درسخ را در دانشگاه خوب خوانده بود، از همان دوران جوانی علاقه به کارهای امنیتی، اطلاعاتی و نظامی داشت و آنچه کم داشت آشنایی عمیق به ظرایف و پیچیدگی‌های روابط بین‌الملل و دیپلماسی بود. این بود که در مقام جدید که الزامات خاص خود را طلب می‌کرد، نتوانست حداقل نقش پلیس خوب را بازی کند. مصداق بارز این ناتوانی قائل‌شدن ۱۲ پیش‌شرط برای مذاکره با ایران بود، پیش‌شرط‌هایی که تکلیف بمالایط می‌نمود و طرح آن اگر از سوی کسی غیر از شاکرد اول (پمپئو) نمی‌بود، ناشی از جهل مرکب طرح‌کننده آن بود. این پیش‌شرط‌ها به قدری شاد و نشدنی (حداقل قبل از انجام هر گفت‌وگویی) بودند که از سوسنیت پمپئو هم حکایت می‌کرد. اما آن زمان اگر چنین گفته می‌شد و در تحلیلی عمیق، الهام‌گرفته از منویات دولت پنجاهم قلمداد می‌شد، تحلیلگر در عداد دایی‌جان ناپلئون باورن قرار داده می‌شد. اما پمپئو تنها کارگزاری نبود که از بی‌تجربگی سیاسی ترامپ نهایت سود استفاده را کرد و رئیس خود را در اتخاذ مواضع صحیح در سیاست خارجی به‌ویژه در رابطه با ایران گمراه کرد، بلکه صاحب پالاترین منصب دیپلماتیک، خانم نیکی هیلی نیز با او دست‌کم در این مورد، همدست بود.

دوشنبه ۲۱ آبان ۱۴۰۳
۹ جمادی‌الاول ۱۴۴۶
۱۱ نوامبر ۲۰۲۴
سال بیست‌ویکم
شماره ۴۹۷۲
۲۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

«شرق» از سفر مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به تهران گزارش می‌دهد

سفری با چشم‌انداز جدید

برگزیده‌ها

طرح برحاشیه شورای شهر نتایج به نتیجه رسید آرای کمیسیون ماده ۵ شفاف می‌شود

ایست شورا به ویرانی تهران

یک جای ماتریس می‌لنگد آقای قلعه‌نویی

آیا رویکرد رئیس‌جمهور آمریکا بعد از ۴ سال در قبال کشورهای مختلف تغییر کرده است یا خیر

چالش ترامپ‌بسم جدید

دورخیز «مرتس» برای جانشینی «شولتس»

یادداشت

معنای وفاق و اهمیت آن

سیدمرتضی مایع

مواضع توسعه‌ی پایدار و متوازن در جامعه ایران در طول تاریخ معاصر همواره به‌عنوان مسئله اصلی روشنفکران، نظریه‌پردازان و کنشگران اجتماعی مطرح بوده و در چند دهه گذشته به اوج خود رسیده است. در این زمینه انواع نظریه‌ها در تبیین و تحلیل موانع یادشده و علل عقب‌ماندگی‌ها و درج‌از‌دن‌های مکرر مطرح و پیگیری شده است. برخی نظریه‌ها، اقتصاد مبتنی بر نفت‌که تولید ثروت را نه براساس تلاش مولد اقتصادی، بلکه براساس مواهب بادآورده فراهم کرده است، عامل اصلی تلقی کرده‌اند و برخی هم‌علت را در ناتمام‌بودن و به‌اصطلاح کلنگی‌بودن جامعه جست‌وجو کرده‌اند. برخی دیگر تقابل شدید سنت و مدرنیته و فقدان ائتلاف سازنده و پیش‌برنده بین آنها را برجسته کرده‌اند. برخی هم فقدان یا ضعف قانون و قانون‌مداری در جامعه و غلبه حکم نهاد قدرت بر قانون را مطرح کرده‌اند. برخی دیگر فقدان یا ضعف جامعه مدنی قدرتمند را عامل اصلی دانسته‌اند. برخی هم فقدان یا ضعف نهادها و ساختارهای مناسب و مؤثر در توسعه و پیشرفت را ارائه داده‌اند. برخی نظریه‌ها هم فقدان ائتلاف و تعادل بین سه عامل اصلی هویت جامعه ایرانی یعنی ملیت، اسلامیت و مدرنیته و غلبه یک یا دو عامل بر دیگری در هر مقطع زمانی را علت اصلی دانسته‌اند. برخی نظریه‌های ضعیف‌تر مانند فقدان مدیریت علمی و کارآمد یا فقدان شایسته‌سالاری نیز مطرح شده‌اند. بدون ارزش‌گذاری بر هرکدام از نظریه‌ها یا تفوق یکی بر دیگری، می‌توان همه آنها را درست تلقی کرد و تفاوت آنها را به منظرهای گوناگونی که به موضوع نگریسته‌اند، نسبت داد. گرچه برای هر یک می‌توان موارد نقضی هم برشمرد. نکته و مسئله مهم و بسیار اساسی آن است که با وجود تلاش‌های فراوانی که در طی تاریخ معاصر به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی در راستای هر یک از نظریه‌ها به عمل آمده و توفیق‌های نسبی که حاصل شده است، اما همچنان و بیش از گذشته موضوع موانع توسعه و علل عقب‌ماندگی به‌عنوان «پرابلماتیک» و مسئله اصلی بر تارک جامعه ایران خودنمایی می‌کند. کامیابی‌های به‌دست‌آمده با هزینه‌های فراوان، عمدتاً در سایه ناکامی‌ها و نبود موفقیت‌ها به محاق رفته است. به نحو عجیب و تاسف‌باری ظرفیت‌ها و توانمندی‌های عظیم انسانی و مادی و طبیعی موجود در جامعه نتوانسته است از پس ناکامی‌ها و عقب‌ماندگی‌ها برآید.

«شرق» دلایل خاموشی و قطع برق را از نگاه کارشناسان بررسی می‌کند

آشفته‌بازار برق

گزارش تینریک را در صفحه ۴ بخوانید

بررسی تبعات مختلف FATF در میز اقتصاد «شرق»

نپذیرفتن FATF یعنی گروگان‌گیری اقتصاد و مردم

این گزارش را در صفحه ۴ بخوانید. عیسی کثوری، شرق

یادداشت

تغییر اقلیم و اهمیت همکاری با جهان

این هفته مطلبی در ژورنال علمی «پیشرفت‌های دانش» منتشر شده است مبتنی بر مطالعاتی درباره اقلیم از سال ۲۰۰۰ که نشان می‌دهد به خاطر افزایش دمای زمین، موضوع تبخیر بیش از کاهش بارندگی در ایجاد خشکی و خشک‌سالی اثرگذار دارد. این یافته علمی که نتیجه مشاهده‌ها و یافته‌های هواشناسی و زمین‌شناسی ۴۳ساله است، اهمیت اصلاح و تغییر رویکردها و سیاست‌های کنونی را در ابعاد مختلف از جمله مدیریت و ذخیره منابع آب منعکس می‌کند. اجلاس سالانه «کاب»، مؤثرترین و برجسته‌ترین گردهمایی تصمیم‌گیران مهم و در سطح سران دولت‌ها، وزیران و مذاکره‌کنندگان کنوانسیون تغییر اقلیم است؛ سطوح مختلفی که با هدف تلاش برای پیگیری از افزایش گرمایش جهانی و به تبع آن خشک‌سالی، کمبود منابع آب و مواد غذایی و وخامت وضعیت زمین جمع می‌شوند. موارد متعددی مانند تامین منابع برای کاهش انتشار و کاهش آسیب‌پذیری و سازگاری کشورها در دستور کاپ ۲۹ که تا چند روز دیگر در باکو برگزار می‌شود، بسیار مهم هستند، ولی عموماً ذیل توافق‌نامه پاریس در مذاکرات تخصصی به بحث گذاشته می‌شوند. جمهوری اسلامی ایران اما فقط در قالب بلوک‌های مذاکراتی می‌تواند درباره آنها اظهارنظر کند؛ چراکه کشورمان به توافق پاریس نیوسته است. به عبارت دیگر، در قالب کشورهای همفکر و بلوک مذاکراتی گروه ۷۷ و چین، امکان ارائه نظرات هست، اما درباره مفاد خاص افرادی کشورها در حوزه توافق‌نامه پاریس، این امکان متأسفانه برای ایران نیست. این در حالی است که ما هم مثل هر کشور دیگری در دنیا باید بتوانیم از امکانات مالی، خدمات فنی و تبادل تجربیات ایجادشده توسط کنوانسیون‌ها و تفاهم‌های بین‌المللی بهره‌مند شویم. چنانچه با پیوستن به توافق پاریس، سرمایه‌گذاری اولیه نزدیک به ۵۰ میلیارد دلار برای کل کشور بود که در مقطع ۱۵ساله انجام و بازگشت سرمایه آن بالای صد میلیارد دلار می‌شد. از امتیازات این سرمایه‌گذاری، دسترسی به فناوری‌های سبز و در پی آن مشاغل سبز و رفتن به سمت انرژی‌های تجدیدپذیر بود. همچنین کاهش میزان اتلاف منابع گازی و نفتی در اثر بهینه‌سازی مصرف و کاهش آلودگی هوای شهرها و منطق صنعتی است.

معصومه‌اکبریان

تأملاتی درباره خیریه‌ها و خیر جمعی

اخیراً در میزگرد «انتظارات بخش مردم‌نهاد از دولت چهاردهم» که به همت پایگاه خبری تحلیلی خیر ایران و با همکاری انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات برگزار شد، به نکاتی چند اشاره کردم: ۱- متأسفانه شرایط روحی و روانی ایران امروز سبب ایجاد دشواری‌هایی شده است که کمتر به آن توجه می‌شود. چندی پیش در جلسه‌ای درباره آسیب‌های اجتماعی، بنا بر یک تحلیل سنتی، تنها بر فقر و حاشیه‌نشینی تأکید شد و بعدها دیدیم که طلاق در منطقه یک و سه بیشتر از طلاق در منطقه ۱۸ و ۱۹ است یا مثلاً اعتیاد شاغلان بیشتر از اعتیاد بی‌کار گزارش شده است. این روزها یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی ایران (در میان آسیب‌های مختلف) ناامنی روانی است که بزرگ‌ترین مسئله اجتماعی ایران به شمار می‌رود. در چنین شرایطی که فقر از استثنا به قاعده تبدیل شده و با جامعه‌ای همراه با ناامیدی و ناامنی روانی نیز مواجه هستیم، نیازمند گسترش خیر جمعی، پدید آمدن سازمان‌های مردم‌نهاد و خیریه‌ها در زمینه‌های بیشتر و متفاوت‌تر هستیم. ۲- نکته دیگر، اهمیت گسترده‌کردن طیف خیر است. خیرسانی حتی می‌تواند در قالب احوال‌پرسی، همدردی، شادکردن دیگران و... باشد. من معتقدم طیف خیر را باید با چنین رویکردهایی توسعه داد. اصلاً برخی آدم‌ها بودند و در خیابان با آدم‌های دیگر سلام‌وعلیک کنند. گاهی اوقات که حال آدم بد است و کسی احوال آدم را می‌پرسد، موجب خوشحالی می‌شود. با خیریهایی نظیر کاستن از نگرانی دیگران، همدلی و هم‌زبانی را می‌توانیم توسعه دهیم. گونه‌های از خیرها که بدون هزینه مالی هم قابل انجام است، نیاز جامعه ماست. ۳- در این جلسه همچنین بر اهمیت مسئله فرزندان بهزیستی و مشکلات آنها در آستانه ورود به اجتماع تأکید کردم. به خاطر دارم زمانی برای «فرزندان شهید بهزیستی» مراسم گرفته بودیم، با موضوع «شهادی بی‌چشم‌انتظار» سخنرانی کردم. همیشه فکر می‌کردم این بچه‌های بهزیستی را چه کسی دنبال می‌کند و چه کسی به آنها می‌گوید «کجایی؟» یا «این کجایی؟» گفتن، همیشه در ذهن من بود. اگر والدین ما زنده باشند هنوز هم به ما می‌گویند «کجایی؟» و ما هم به بچه‌های خودمان می‌گوییم «کجایی؟».

علی‌ریعی

یک قاب تجربه

جغرافیای فرهنگی و دیپلماسی فرهنگی

جلیل‌سازگارنژاد

و فرهنگی بی‌شمار در جغرافیای فرهنگی ایران به‌ویژه فارسی‌زبانان و دیلبستگی‌های هویتی و قومی (میهنی)، خواستار رفت‌وآمدهای گروه‌های هنری و فرهنگی و برگزاری جشن‌ها و جشنواره‌های مشترک برای تحکیم پیوندهای ملت‌های فارسی‌زبان و علاقه‌مندان به فرهنگ و ادب ایرانی شد. ایشان با یادآوری سفر آقای امام‌علی رحمان، رئیس‌جمهور تاجیکستان، به ایران و حضور توأم با ادب و آداب و عشق و واقف‌وی در آرامگاه حافظ، آن را نشانه دیگری از زمینه‌های علایق و علاقه‌مندی به گسترش همکاری‌های بین دو کشور دانست و بر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در محور فرهنگی تأکید کرد و آن را پنجره‌ای برای توسعه روابط اقتصادی و تجاری دانست که می‌تواند پیوندهای مردمان سرزمین فرهنگی ایران را قوام و دوام بخشد. در جهان امروز همه کشورها در تلاش هستند با تکیه بر مزیت‌های خود از یک